

05.02.2025р. Гр.24. Історія України. Уроки №82.

Тема: 1.Виникнення націонал- демократичної, антикомуністичної опозиції.

1.Посилання: <https://www.youtube.com/watch?v=Jiveew5Vuok>.

У серпні 1989 р. у пресі було опубліковано проекти законів Української РСР «Про зміни і доповнення до конституції Української РСР», «Про вибори народних депутатів до місцевих рад народних депутатів Української РСР». Ці закони були затверджені Верховною Радою УРСР у жовтні 1989 р. Вищим законодавчим органом УРСР оголошувалася Верховна Рада, яка обиралася в кількості 450 депутатів терміном на 5 років. У лютому 1989 р. відбулася установча конференція Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка (очолив Д. Павличко). У 1991 р. товариство було перейменовано на Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка. Основна мета організації була пов'язана з просвітницькою діяльністю, із поширенням української мови. У травні 1989 р. на республіканській конференції утворено Українське історико-просвітницьке товариство «Меморіал». Однією з перших акцій товариства став міжнародний симпозіум «Голодомор 1932—1933 рр. в Україні», проведений разом з іншими організаціями. У жовтні 1989 р. створено екологічну асоціацію «Зелений світ» (керівник Ю. Щербак), яка опікувалася покращанням екологічної ситуації в Україні та правовим забезпеченням охорони довкілля. Функціонування державної мови — це ознака національного суверенітету, умова вільного розвитку нації. Першим законом, у якому державною мовою визнано українську, був Закон «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 р. Нині це положення закріплено в ст. 10 Конституції України. В умовах політизації суспільства зростала активність української інтелігенції. Учені, письменники, митці (Д. Павличко, Ю. Щербак, І. Юхновський, В. Яворівський та ін.) стояли на чолі національного відродження. Вони обиралися народними депутатами, боролися за українську мову, за утвердження суверенітету України, її національної символіки, за розбудову української незалежної держави, протистояли номенклатурі. У 1987 р. В. Чорновіл

відновив видання «Українського вісника», який згодом, після заснування Української Гельсінської спілки (УГС), став її офіційним органом. З'явилися нові періодичні видання (газети, журнали), зокрема «Голос відродження», «Молода Україна», «Дзвін» та ін.

8 вересня 1987 р. було оголошено заяву про створення «Української ініціативної групи за звільнення політичних в'язнів». До неї увійшли І. Гель, М. Горинь, С. Хмара, В. Чорновіл та ін. Група звернулася до уряду СРСР із пропозицією звільнити й реабілітувати всіх політичних в'язнів, вилучити з кримінального кодексу УРСР антиконституційні статті та повернути в Україну тіла політичних в'язнів, які загинули в концтаборах. Упродовж 1987 р. з тюрем, концтаборів повернулося близько 300 політв'язнів.²⁸ листопада 1987 р. відбувся з'їзд вільних профспілок, де було ухвалено статут цієї організації. Очолив вільні профспілки В. Клебанов, якого раніше переслідували за такі ідеї. В умовах політичних реформ і лібералізації суспільства виникали національні громадські організації та об'єднання. Одним із перших у серпні 1987 р. у Києві був створений Український культурологічний клуб (УКК), який об'єднував представників демократичної інтелігенції, колишніх політв'язнів, дисидентів та ін. 7 грудня 1987 р. у Львові засновано Українську асоціацію незалежної творчої інтелігенції (УАНТТ). Серед її організаторів — О. Заливаха, М. Осадчий, М. Руденко, Є. Сверстюк, І. Світличний та ін. Членами цієї організації були поети, художники, журналісти, яких переслідувала офіційна влада. Друкованим органом асоціації став журнал «Кафедра», перший номер якого вийшов на початку 1988 р. Виникали громадсько-політичні об'єднання, які вели агітаційну і пропагандистську роботу серед населення. Серед них — Народний союз сприяння перебудові (Одеса), Нова спілка сприяння перебудові (Київ), Народний фронт України сприяння перебудові (Вінниччина та Хмельниччина), Комітети підтримки перебудови (Ворошиловград). Того самого року в Києві було засновано Всеукраїнське товариство репресованих. Очолив його колишній політв'язень Є. Пронюк. У 1991 р. розпочалося видання часопису товариства «Зона». До створення самодіяльних угруповань громадсько-політичних організацій та рухів активно залучалась і

молодь України. На основі студентського об'єднання «Громада» в грудні 1989 р. виникла Українська студентська спілка (УСС), а також Спілка незалежної української молоді (СНУМ). У 1990 р. створено Всеукраїнське студентське братство. Утворилися також молодіжні організації Демократична спілка студентів (ДСС), Солдатське братство. Спілка незалежної української молоді (СНУМ) — самодіяльна громадсько-політична організація молоді. Основна мета — «побудова демократичної Української Самостійної Соборної Держави». Гасло СНУМу — «Україна і Бог». І всеукраїнський з'їзд СНУМу відбувся 26—27 червня 1990 р. в Івано-Франківську. Установчий з'їзд Української студентської спілки (УСС) відбувся 8—9 грудня 1989 р. в Київському держуніверситеті. На з'їзді схвалено програмну Декларацію та статут УСС. Мета УСС — розширення прав студентів, зокрема забезпечення всіх стипендією на рівні прожиткового мінімуму, надання усім бажаючим гуртожитку, ліквідація пропускнуго режиму в студмістечках, екстериторіальність та автономія навчальних закладів, прийняття демократичних статутів вузів, добровільність військової та медичної підготовки, забезпечення прав студентів брати участь у вирішенні всіх важливих питань навчального процесу, ліквідація державної монополії на освіту. На початок жовтня 1990 р. Спілка налічувала близько 2 тис. членів. 1989 р. можна вважати роком другого народження «Пласту». Його опікунську Раду очолив І. Юхновський. Ця організація охоплювала дітей та молодь віком від 6 до 24 років. Членом «Пласту» має право стати лише той, хто визнає християнські цінності, що тисячоліттями плекались українським народом. Найвища мета «Пласту» — Велике Завтра, а безпосередня — вихована людина. У розумінні цієї організації засобами виховання є українознавство, природознавство, релігієзнавство, мистецтво, техніка, спорт. У березні 1988 р. на базі Української Гельсінської групи (УГГ) виникла Українська Гельсінська спілка (УГС). У програмних документах організації проголошувалась головна мета її діяльності — боротьба за незалежну Україну, за громадянські права і свободи. Очолив УГС колишній політв'язень Л. Лук'яненко. Цього самого року УГС оголосила себе федеративним об'єднанням правозахисник груп та організацій. Справді масовою організацією

став Народний рух України за перебудову. У лютому 1989 р. в газеті «Літературна Україна» було опубліковано проект програми цієї організації, розроблений ініціативною групою, до якої ввійшли представники Київської організації Спілки письменників України та Інституту ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Почалося активне обговорення цього документа. У серпні 1989 р. відбулися крайові конференції Руху, де обиралися керівні органи відповідних організацій і делегати на установчий з'їзд Народного руху України (НРУ). З'їзд відбувся 8—10 вересня 1989 р. у Києві. Склад делегатів був різноманітним як за поглядами, так і за представленими регіонами. Рух об'єднував людей різносторонніх поглядів — від комуністів до членів УГС, що ставили собі за мету створення Української незалежної держави. Кількість первинних осередків Руху, які виникали в усіх областях України, швидко зростала.

У жовтні 1990 р. кількість членів Руху вже становила майже 633 тис. осіб. II Всеукраїнські збори Народного руху України відбулися 25—28 жовтня 1990 р. у Києві, на яких були присутні 2125 делегатів. Збори сформулювали найближчі завдання Руху: створення умов для проведення виборів до рад усіх рівнів на багатопартійній основі; створення коаліційного уряду народної довіри. Як кінцева мета діяльності проголошувалось: вихід України з СРСР; усунення КПРС від влади; повний суверенітет українського народу. Поступово Рух перетворився на правоцентристську антикомуністичну опозицію і вилучив зі своєї назви слова «за перебудову». Участь членів КПРС у Русі була заборонена. Після утворення Руху радянське партійне керівництво розпочало ідеологічну боротьбу проти організації, яка загрожувала монопольній владі КПУ. Однією із суттєвих прикмет оздоровлення суспільного життя стало відновлення зв'язків між державою й церквою. Розвивається процес створення організацій релігійного характеру. Віруючим повертають храми, інші культові споруди. Забезпечуються більш сприятливі умови для здійснення свободи слова та віросповідання. Важливою громадською подією стало святкування влітку 1988 р. 1000-річчя прийняття християнства на Русі. Помітно зростає інтерес народу до моральних витоків своєї

культури, історії, релігії. Гострою проблемою для тогочасної України були й міжконфесійні конфлікти, пов'язані, насамперед, із перерозподілом церковного майна. Раніше заборонені й репресовані церкви — Українська автокефальна православна, Українська греко-католицька, протестантська бажали повернути втрачене, і не завжди ці питання розв'язувались цивілізовано. Конфлікти ж призводили до загострення міжнаціональних відносин, розколювали українців за релігійними ознаками.

Посилання:

<https://uahistory.co/lesson/history-of-ukraine-developing-lessons-11-class-gism-profile-level/37.php>.

Д/з: §§17-19.